

การเมืองและการปกครองของไทย

Thai Politics and Government

ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2569

ร.บ.(การเมืองการปกครอง)
รป.ม.(การปกครองส่วนท้องถิ่น)
รป.ด.(การจัดการภาครัฐและภาคเอกชน)

อาจารย์ ดร.ภูติศ นอขุนทด

วิวัฒนาการของการเมืองการปกครองไทยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ลักษณะของการปกครองสำคัญ ๆ ในแต่ละช่วง และแนวโน้มของปัญหา และทิศทางการเมือง การปกครองของไทย

Development of Thai Politics and Government after the change of the Political regime in 1932, Structure of Thai Government, Trends of Thai Politics and Government

วิธีการเรียน

1. คะแนนเก็บระหว่างภาคเรียน

➡	เข้าเรียน	10	คะแนน
➡	ใบงาน	10	คะแนน
➡	รายงาน	20	คะแนน
➡	สอบกลางภาค	30	คะแนน

2. คะแนนสอบปลายภาค	30	คะแนน
--------------------	----	-------

รวม	100	คะแนน
-----	-----	-------

ความหมายของการเมืองการปกครอง

02

การเมือง (Political)

การเมือง คือเรื่องของอำนาจ ขอบเขตของอำนาจ บทบาทของ
ผู้มีอำนาจ การได้มา การใช้ และการรักษาไว้ซึ่งอำนาจที่ได้มา
รวมทั้งการแย่งชิงอำนาจ การจำกัดอำนาจ การมอบอำนาจ
ตลอดจนการทวงอำนาจคืนโดยประชาชน

การปกครอง (Government)

การปกครอง คือ เรื่องที่เกี่ยวกับการ
บริหาร การวางระเบียบกฎเกณฑ์สำหรับ
สังคมเพื่อให้สังคมมีความสงบสุข

ความหมายของการเมือง

02

การเมืองคืออะไร

“การเมือง” (**politic**) มาจากภาษากรีก “**polis**”

แปลว่า “รัฐ” หรือ “ชุมชนทางการเมือง”

เพลโต (Plato)

นักรัฐศาสตร์ และปรัชญาเมธีชาวกรีกผู้ได้ชื่อว่าบิดาแห่งวิชาปรัชญาการเมือง ให้ความหมายว่า การแสวงหาความยุติธรรม

คำว่า ความยุติธรรม มิได้มีความหมายเพียงความเป็นธรรม แต่ยังหมายถึงสิ่งที่จะบันดาลความสุขให้กับคนและรัฐ

อริสโตเติล (Aristotle)

ผู้ที่ได้ชื่อว่าบิดาแห่งวิชาการเมืองหรือปรมาจารย์ทางรัฐศาสตร์ กล่าวว่า “การเมืองคือการแสวงหาการดำรงชีวิตที่ดี”

การดำรงชีวิตที่ดีหมายถึงการให้ถึงพร้อมซึ่งความสุข 3 ประการคือ ความสะดวกกาย ความสบายใจ และการมีสุขภาพอนามัยดี

อีสตัน (Easton)

เป็นเรื่องของการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม

สิ่งที่มีคุณค่าในสังคม ได้แก่ ตำแหน่งหน้าที่ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ รวมทั้งสิทธิ เสรีภาพต่างๆ

Rord Acton

“ที่ใดมีอำนาจที่นั่นย่อมมีการฉ้อฉล ที่ใดมีอำนาจ
เหลือล้น การฉ้อฉลจึงมีมากเหลือประมาณ”

David Easton

การเมืองคือเรื่องของการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม
โดยผู้มีอำนาจหน้าที่

Niccolo Machiavelli

การเมืองว่า “เป็นการต่อสู้เพื่อแสวงหาอำนาจและการใช้อำนาจอย่าง
มีศิลปะ”

Karl Marx

การเมืองเป็นเรื่องของ การต่อสู้ระหว่าง
ชนชั้นเพื่อช่วงชิงอำนาจรัฐ

ความหมายของคำว่า การเมือง

➡ การเมือง หมายถึง การมีและการใช้อำนาจ การมีและการใช้อิทธิพล หรือการดำเนินการต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจและอิทธิพล

➡ การเมืองหมายถึงกิจกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนด นโยบายและการนำนโยบายออกปฏิบัติซึ่งจะมีผลต่อสังคมส่วนรวม ด้วยความยินยอมของสังคมนั้น

➡ การเมือง หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เพื่อที่จะกำหนดแนวทาง ข้อบังคับ หรือนโยบายให้คนในสังคมปฏิบัติ ตามและอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข

สรุป คำว่าการเมือง

- การเมืองเป็นพฤติกรรมของมนุษย์อย่างหนึ่งที่สืบเนื่องมาจากความสัมพันธ์ของมนุษย์ในแง่ของอำนาจ เช่น
- การแสวงหาอำนาจ
- การใช้อำนาจในการปกครองบังคับบัญชาผู้อื่น หรือใช้อิทธิพลต่อผู้อื่น
- การใช้เล่ห์เหลี่ยมต่าง ๆ เพื่อรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ของตนหรือผู้อื่น หรือเพื่อแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองหรือผู้อื่น

ความสัมพันธ์ของการเมืองนอกเหนือจากเรื่องอำนาจ

- ➡ อิทธิพล
- ➡ ผลประโยชน์
- ➡ สาธารณะ
- ➡ การปกครองหรือการบังคับบัญชา
- ➡ เล่ห์เหลี่ยมกลอุบายหรือยุทธวิธี

ธรรมชาติของการเมือง (Nature of Politics)

- ธรรมชาติของการเมืองเป็นการมองการเมืองอย่างที่เป็นการเมือง ซึ่งการเมืองมีการเคลื่อนไหว มีการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด
- อริสโตเติล(**Aristotle**) นักปราชญ์ชาวกรีกได้อธิบายความหมายของคำว่า ธรรมชาติของการเมืองหมายถึงชุมชนทางการเมือง
- อริสโตเติลแสดงความคิดเห็นว่ามนุษย์ทุกคนกระทำอะไรก็เพื่อเห็นแก่สิ่งที่ตนคิดว่าดีโดยการรวมตัวของมนุษย์ก็มุ่งให้ผลดี

ความหมายของคำว่า“วัฒนธรรมทางการเมือง”

- ➡ วัฒนธรรมทางการเมืองหมายถึงเจตคติหรือความเชื่อความรู้สึกรักของผู้คนที่จะช่วยให้เขาเข้าใจหรือเห็นความสำคัญของกระบวนการทางการเมืองเจตคติหรือความเชื่อจะเป็นตัวกำหนดว่าเขาควรจะมีบทบาทอย่างไรแค่ไหน ในระบบการเมืองการปกครองของสังคมของเขา
- ➡ วัฒนธรรมทางการเมืองหมายถึงแบบของเจตคติและความเข้าใจต่อระบบการเมืองของบุคคลที่เขาได้รับการแนะนำอบรมจากองค์กรต่างๆ ในสังคมนั้นๆ
- ➡ วัฒนธรรมทางการเมืองหมายถึงแบบแผนการวางตัวบุคคลให้เข้ากับระบบการปกครองและการเมืองในสังคมใดสังคมหนึ่ง

วัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมจะเป็นอย่างไร

- ➡ ย่อมขึ้นอยู่กับอิทธิพลของวัฒนธรรมของสังคมหรือวัฒนธรรมส่วนรวมของสังคมนั้น
- ➡ เพราะวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทั่วไปของสังคม
- ➡ วัฒนธรรมทางสังคมหรือวัฒนธรรมส่วนรวมของสังคมจะเน้นการใช้อำนาจบังคับมากกว่าเหตุผล

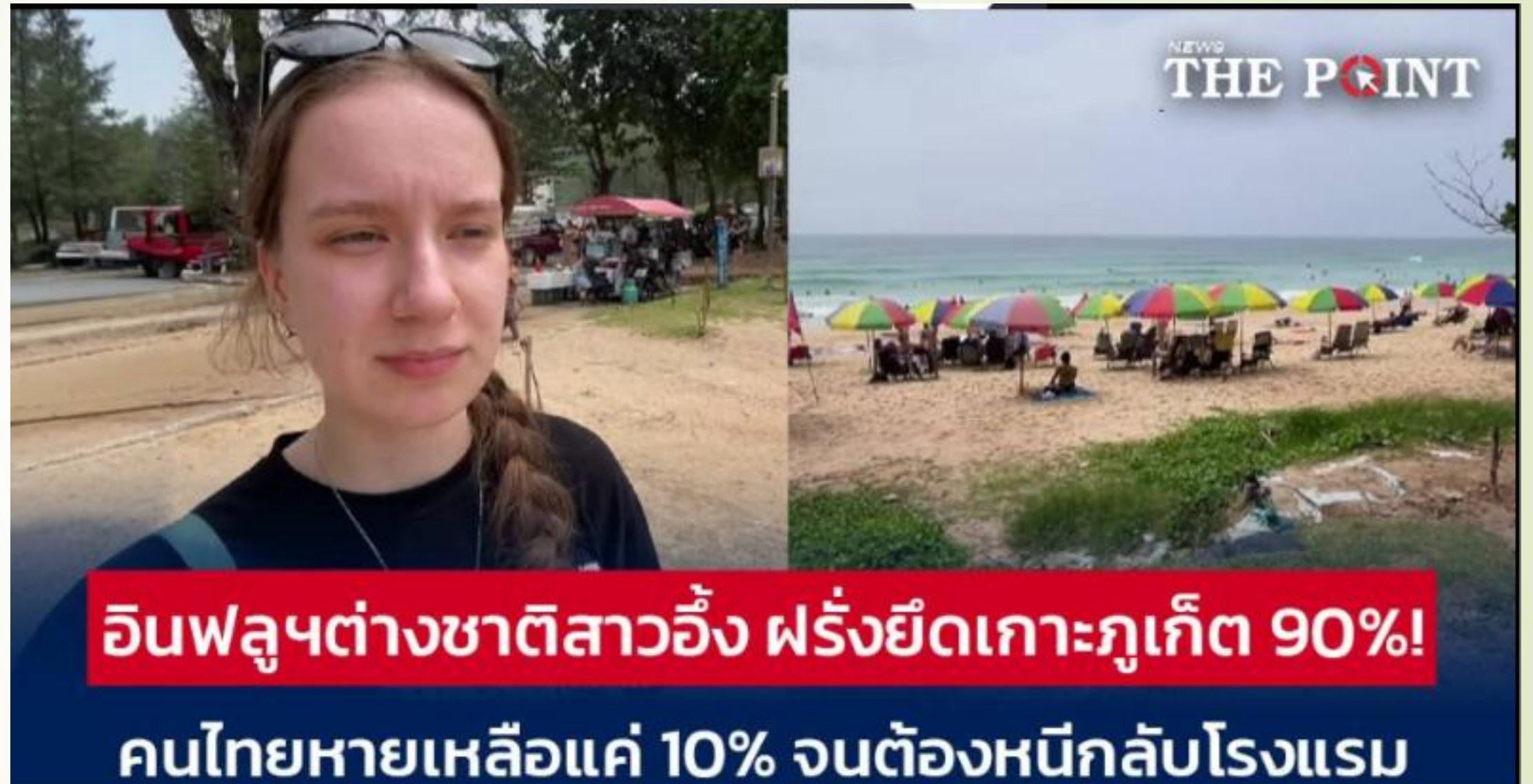
ความหมายของการปกครอง

มีความหมายเกี่ยวกับ

- ➡ การบริหาร
- ➡ การวางระเบียบกฎเกณฑ์สำหรับสังคม
- ➡ เพื่อให้สังคมมีความสงบสุข

ความจำเป็นที่ต้องมีการปกครอง

- โทมัส ฮอบส์ กล่าวว่า ถ้าปราศจากการเมืองการปกครองแล้ว มนุษย์จะทะเลาะเบาะแว้งกันและรบราฆ่าฟันกัน โดยมีสาเหตุต่าง ๆ เช่น
- การแย่งชิงสิ่งของหรือผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน หรือเกิดจากการสร้างเกียรติยศและชื่อเสียงของตนเอง

ความหมายของการปกครอง

- ▶ เพลโตกับอริสโตเติล ให้ความเห็นว่า การเมืองการปกครองจะมีส่วนช่วยให้เกิดความยุติธรรมในสังคมและช่วยให้การดำรงชีวิตของประชาชนดีขึ้น
- ▶ อริสโตเติลเห็นว่า มนุษย์จะต้องอยู่ในรัฐ เพราะรัฐจะช่วยให้เรามีความสุข
- ▶ ฮอบส์เห็นว่า การเมืองการปกครองจะช่วยให้มนุษย์ได้รับความปลอดภัยจากชีวิตและทรัพย์สิน

รูปแบบการปกครอง

Histofun

Six Types of Aristotle's Politics

- การปกครองทั้ง 6 แบบ ตามหลักของอริสโตเติล -

• ทำเพื่อส่วนรวม (ดี) •

• ทำเพื่อตัวเอง (ไม่ดี) •

ปกครอง
โดยคนเดียว

ราชาธิปไตย
(Monarchy)

ทรราชย์
(Tyranny)

ปกครอง
โดยกลุ่มคน

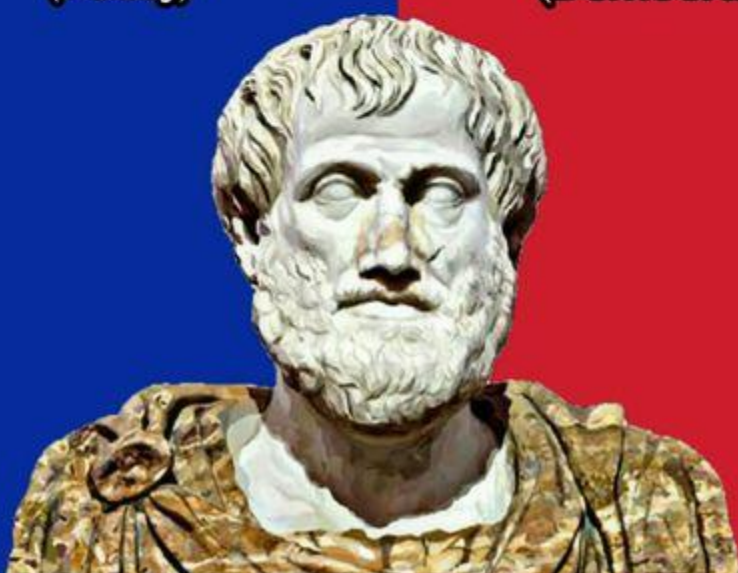
อภิชนาธิปไตย
(Aristocracy)

คณาธิปไตย
(Oligarchy)

ปกครอง
โดยประชาชน

โพลีตี
(Polity)

ประชาธิปไตย
(Democracy)

1. การปกครองโดยคน ๆ เดียว

1.1 ราชาธิปไตย (Kingship or Monarchy) เป็นการปกครองโดยคนเดียว และปกครองเพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่

1.2 ทรราชย์ (Tyranny) เป็นการปกครองโดยคนเดียว โดยเห็นแก่ประโยชน์ ส่วนตนเป็นที่ตั้ง

2. คนกลุ่มเดียวปกครอง

2.1 อภิชนาธิปไตย (Aristocracy) เป็นการปกครองของคนกลุ่มเดียว ซึ่ง ปกครองเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่

2.2 คณาธิปไตย (Oligarchy) เป็นการปกครองของคนกลุ่มเดียว ปกครองเพื่อ ผลประโยชน์ของกลุ่มตน

3. คนส่วนใหญ่เป็นผู้ปกครอง

3.1 ประชาธิปไตยสายกลาง (Polity or Moderate Democracy) เป็นการ ปกครองโดยคนกลุ่มใหญ่ โดยอำนาจจะอยู่ที่ชั้นชั้นกลาง ซึ่งใกล้เคียงกับยุโรปตะวันตกใน ปัจจุบัน

3.2 ประชาธิปไตย (Mob Rule or Democracy) ตามทัศนะของอริสโตเติล การปกครองแบบนี้ไม่ดี เพราะปล่อยให้ประชาชนตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ตามสติปัญญา ของตน ซึ่งเป็นการปกครองโดยฝูงชนที่ขาดเหตุผล เพราะคนจนซึ่งมักโง่ ด้วยบทบาทสูงใน ระดับนี้

อำนาจอธิปไตย 3 ลักษณะ

-
- เป็นอำนาจเด็ดขาดเต็มที่
 - บัญญัติ ข้อบังคับ ตัดสินกฎหมาย สำหรับประชาชนภายในอาณาจักรของรัฐ
 - อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ
 - ประเทศที่เป็นเอกราชจะต้องมีอธิปไตยเป็นของตนเอง (สามารถดำเนินกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกได้อย่างอิสระโดยไม่ถูกบังคับและควบคุมหรือแทรกแซงจากประเทศอื่น)

ออกกฎหมาย

นิติบัญญัติ

บังคับใช้กฎหมาย

บริหาร

ตัดสินคดีความ

ศาล

ลักษณะการใช้อำนาจ

ดูความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน

ลักษณะ	อำนาจเบ็ดเสร็จหรือควบคุมทั่ว ถ้วน	อำนาจนิยม	อิสระนิยมหรือเสรีนิยม
การควบคุมของรัฐ	ควบคุมทุกด้านของชีวิต (การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ฯลฯ)	ควบคุมด้านการเมืองอย่าง เข้มงวด	เปิดกว้างให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการเมือง
เสรีภาพของประชาชน	ไม่มีเสรีภาพในการแสดงออก หรือความคิด	จำกัดเสรีภาพบางด้าน โดยเฉพาะการเมือง	เคารพสิทธิและเสรีภาพ เช่น การ พูด การชุมนุม การเลือกตั้ง
แหล่งอำนาจสูงสุด	ผู้นำหรือพรรคเดียวมีอำนาจ เด็ดขาด	ผู้นำหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมี อำนาจมาก ไม่มีการตรวจสอบ	อำนาจอยู่กับประชาชน ผ่าน ระบบการเลือกตั้ง
ระบบกฎหมาย/การตรวจสอบ	อยู่ภายใต้การควบคุมของผู้นำ	ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือควบคุม ประชาชน	มีการแบ่งแยกอำนาจและ ตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจอย่าง ชัดเจน
ตัวอย่างประเทศ	เกาหลีเหนือ, สหภาพโซเวียต สมัยสตาลิน	จีนร่วมสมัย, รัฐประหารบาง ประเทศ	สหรัฐอเมริกา, อังกฤษ, เยอรมนี, ญี่ปุ่น

หลักประชาธิปไตย

อุดมการณ์ ประชาธิปไตย

สิทธิเสรีภาพ

ความเสมอภาค

การปกครอง ประชาธิปไตย

รัฐบาล

การเลือกตั้ง

การปกครองโดยเสียงข้าง
มาก

วิถีชีวิต ประชาธิปไตย

เคารพเหตุผลมากกว่าบุคคล

รู้จักการประนีประนอม

มีระเบียบวินัย

รับผิดชอบต่อส่วนรวม

1. อุดมการณ์ประชาธิปไตย (Democratic Ideology)

แนวคิดพื้นฐานที่เชื่อในคุณค่าของความเสมอภาค เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น

ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย

ความเสมอภาค ทางกฎหมายและสิทธิ

เสรีภาพ ในความคิด การแสดงออก การนับถือศาสนา ฯลฯ

ความยินยอมของประชาชน ในการจัดตั้งรัฐบาล

สิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2. การปกครองในระบอบประชาธิปไตย (Democratic Governance)

การจัดโครงสร้างอำนาจทางการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและตรวจสอบได้ เช่น

มีการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม

หลักนิติธรรม (Rule of Law)

การแบ่งแยกอำนาจ (นิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ)

การมีส่วนร่วมของประชาชน

การตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจ

หลักความรับผิดชอบของผู้นำ (Accountability)

หลักประชาธิปไตย

3. วิถีชีวิตประชาธิปไตย (Democratic Way of Life)

เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง

ยอมรับเสียงข้างมากโดยไม่ละเลยเสียงข้างน้อย

การพูดคุยแลกเปลี่ยนอย่างมีเหตุผล

การประนีประนอม

การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

การยึดมั่นในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น

รูปแบบการปกครองของไทย

02

1. สมัยสุโขทัย
2. สมัยอยุธยา ธนบุรี รัตนโกสินทร์ตอนต้น
3. สมัยการปฏิรูปการปกครองสมัย ร.5
4. สมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475

การปกครองของไทย

ภูมิหลังการปกครองไทย

สมัยสุโขทัย

การปกครองแบบพ่อปกครองลูก (Paternalism)

เขตราชธานี (นครหลวงและหัวเมืองชั้นใน)

- ศรีสัชนาลัย(สวรรคโลก)
- สระหลวง(พิจิตร)
- สองแคว(พิษณุโลก)

เมืองประเทศราช

เขตเมืองพระยานคร (หัวเมืองชั้นนอก)

- นครศรีธรรมราช -มะละกา
- ยะโฮร์ -ตะวาย -เกาะตะมะ
- หงสาวดี -น่าน -หลวงพระบาง -เวียงจันทน์

- เมืองแพะ(สวรรคบุรี)
- อุททอง(ราชบุรี) -แพร่
- หล่มสัก -เพชรบูรณ์
- ศรีเทพ -เพชรบุรี -ตะนาวศรี

ประวัติการเมืองการปกครองไทย

การเมืองการปกครองของไทยเริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัย (1781-1921)

อาณาจักรสุโขทัย มีการแบ่งการปกครองเป็น 3 ยุค

ยุคแรก ปกครองแบบพ่อปกครองลูก “พ่อขุน” นำหน้า

ลักษณะเด่น – มีพลเมืองน้อยปกครองง่าย มีความใกล้ชิดกัน
ระหว่างประชาชนกับพระมหากษัตริย์

ยุคกลาง ปกครองแบบจักรพรรดิ “พญา” นำหน้า

ลักษณะเด่น – มีประชาชนเพิ่มมากขึ้น ผู้ปกครองมีอำนาจเด็ดขาด
มากขึ้น ผู้ปกครองมีอำนาจเด็ดขาดมากขึ้น

ยุคปลาย ปกครองแบบธรรมราชา “พระมหาดธรรมราชาที่” นำหน้า

ลักษณะเด่น – นำเอาหลัก “ทศพิธราชธรรม” มาใช้ในการ
ปกครอง

พญาเจ้าเมือง

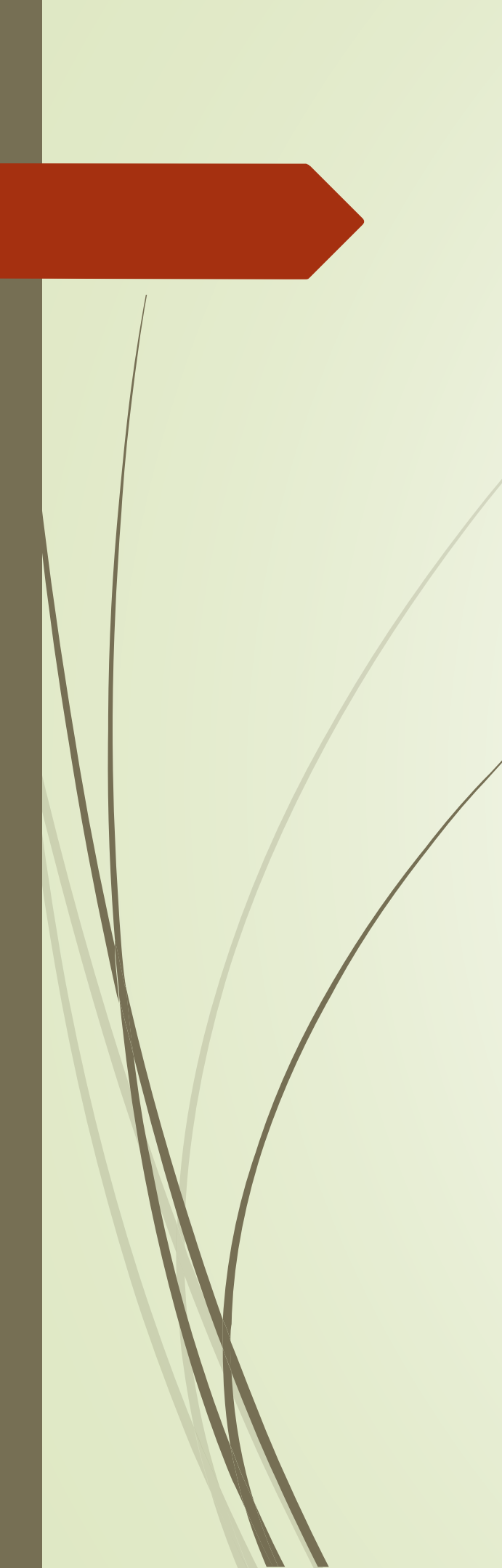

แบ่งการปกครองหัวเมืองออกเป็น 3 ชั้น

- ➡ 1.การปกครองหัวเมืองชั้นใน โดยมีเมืองชั้นในรายรอบเป็นปริมณฑล เรียกว่าเมืองลูกหลวง ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่าน ล้อมราชธานีไว้ทั้ง 4 ด้าน โดยระยะทางจากเมืองลูกหลวงกับราชธานี จะใช้เวลาเดินทางภายในระยะเวลา 2 วัน
- ➡ 2.การปกครองหัวเมืองชั้นนอก คือเมืองใหญ่ที่อยู่ไกลจากราชธานี บางเมืองเจ้าเมืองเจ้าหรือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ซึ่งเป็นเชื้อสายของเจ้าเมืองเดิม บางเมืองเจ้าเมืองตั้งไปจากราชธานีเป็นผู้ปกครองต่างพระเนตรพระกรรณ
- ➡ 3.เมืองประเทศราช คือเมืองที่อยู่นอกราชอาณาจักร ผู้ปกครองเมืองมีอำนาจสิทธิ์ขาดเป็นเจ้าแผ่นดินในเมืองของตนเอง ปกครองตนเองโดยอิสระ แต่ต้องถวายต้นไม้เงินต้นไม้ทองและ

เครื่องราชบรรณาการตามระยะเวลาและในเวลาเกิดสงครามจะต้องเกณฑ์ไพร่พล และเสบียงอาหารเพื่อช่วยเหลือราชธานี

ลำดับ	พระนาม	ระยะเวลาที่ครองราชย์
1	พ่อขุนศรีอินทราทิตย์	ราว พ.ศ. 1792–ไม่ปรากฏ
2	พ่อขุนบานเมือง	พ.ศ. ไม่ปรากฏ–1822
3	พ่อขุนรามคำแหงมหาราช	พ.ศ. 1822–1841
4	พระยาเลอไทย	พ.ศ. 1841–1866
5	พระยารัษฎานุภาค	พ.ศ. 1866–1890
6	พระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย)	พ.ศ. 1890–1911
7	พระมหาธรรมราชาที่ 2	พ.ศ. 1911–1942
8	พระมหาธรรมราชาที่ 3 (ไสลิไทย)	พ.ศ. 1942–1962
9	พระมหาธรรมราชาที่ 4 (บรมปาล)	พ.ศ. 1962–1981

กฎหมาย

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงเป็นเสมือน รัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทย ราษฎรมีสิทธิถวายฎีกา/ร้องทุกข์โดยตรงด้วยการ
ยื่นกระดิ่งหน้าประตูวัง

-โทษ เหยียน กักขัง ปรับ

สภาพเศรษฐกิจและสังคม

เป็นสังคมเกษตรกรรม

มีการค้าขายกับ จีน มลายู ลังกา มอญ แบบไม่เก็บภาษี”จังกอบ”

สมัยอยุธยา (พ.ศ. 1893 — 2310)

- ▶ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) เป็นปฐมกษัตริย์ผู้สถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เมื่อ พ.ศ. 1893 และผนวกเอากรุงสุโขทัยรวมไว้ในอาณาจักรเดียวกันกับอยุธยาในสมัยพระบรมราชาที่ 1 พ.ศ. 1921 อาณาจักรศรีอยุธยาเป็นอาณาจักรที่มีความเจริญรุ่งเรือง มีฐานะเสมือนมหาอำนาจในดินแดนแหลมทอง พระมหากษัตริย์หลายพระองค์เคยแผ่บารมีเข้ายึดครองประเทศราชใกล้เคียงอยู่เสมอ พระมหากษัตริย์ขึ้นครองราชย์จำนวนมากถึง 33 พระองค์ จนกระทั่งถึงสมัยพระเจ้าเอกทัศจึงเสียกรุงศรีอยุธยาให้กับพม่า ในปีพ.ศ. 2310

▶ การบริหารการปกครอง

ระบบการปกครองในสมัยกรุงศรีอยุธยาเหมือนกับสมัยสุโขทัย คือเป็นระบบราชาธิปไตยแบบสมบูรณาญาสิทธิราช พระมหากษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจ

แต่แนวคิดเกี่ยวกับสถาบันพระกษัตริย์ได้เปลี่ยนแปลงไปตามความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ ซึ่งชาวเขมรนำเข้ามาเผยแพร่ ตามแบบลัทธิเทวสิทธิ (Divine Right)

พระมหากษัตริย์เป็นเสมือนสมมติเทพหรือพระเจ้าหรือผู้แทนของพระเจ้า ดังนั้นพระมหากษัตริย์จึงทรงอำนาจสูงสุด

อาณาจักรอยุธยา

อยุธยาเป็นศูนย์กลางอำนาจ **417 ปี** (ตั้งแต่ พ.ศ.1893 - 2310)
พระมหากษัตริย์ทั้งสิ้น **33 พระองค์** ปกครองหมุนเวียน **5 ราชวงศ์**

(พ.ศ. 1893-1952)

อู่ทอง

สถาปนาในปี พ.ศ. 1893
โดยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1
(พระเจ้าอู่ทอง)

(พ.ศ. 1952-2112)

สุพรรณภูมิ

สมเด็จพระบรม
ไตรโลกนาถ

(พ.ศ. 2112-2172)

สุโขทัย

สมเด็จพระนเรศวรและ
สมเด็จพระเอกาทศรถ

(พ.ศ. 2172-2231)

ปราสาททอง

สมเด็จพระ
นารายณ์มหาราช

(พ.ศ. 2231-2310)

บ้านพลูหลวง

สมเด็จพระ
เพทราชา

กษัตริย์ที่โดดเด่นในแต่ละราชวงศ์

➡ การปกครองส่วนภูมิภาค หรือหัวเมืองใน

- ➡ ทรงใช้การแบ่งหัวเมืองแบบสมัยสุโขทัย คือ หัวเมืองชั้นใน หัวเมืองชั้นนอก เมืองประเทศราช ได้ทำการปฏิรูปการปกครองหัวเมืองให้มีลักษณะรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง
- ➡ หัวเมืองชั้นนอกแบ่งเป็นชั้นเอก โท ทรี ตามขนาดและความสำคัญของเมือง จัดส่งขุนนางหรือพระราชวงศ์ไปทำการปกครอง
- ➡ เมืองประเทศราช ให้มีอิสระในการปกครองเช่นเดิม
- ➡ ต่อมาสมัย**พระบรมไตรโลกนาถ** ได้ปรับปรุงระบบบริหารชน ใหม่โดยแยกการบริหารราชการออกเป็นฝ่ายพลเรือน มีสมุหนายกเป็นผู้รับผิดชอบด้านพลเรือน บริหารกิจการเกี่ยวกับเมือง วัง คลัง และนา
- ➡ ฝ่ายทหารมีสมุหกลาโหมเป็นผู้รับผิดชอบด้านการทหารและการป้องกันประเทศ
- ➡ แต่ต่อมาภายหลัง**พระเพทราชา**) ทั้งตำแหน่งสมุหนายกและสมุหกลาโหม ต้องทำงานทั้งด้านทหารและ พลเรือนควบคู่กันไป
- ➡ โดยให้สมุหกลาโหมปกครองทั้งฝ่ายพลเรือนและทหารในหัวเมืองภาคใต้ ส่วนสมุหนายกควบคุมหัวเมืองทางเหนือ

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของอาณาจักรอยุธยา

1

พัฒนาการด้านการเมืองการปกครอง

การจัดรูปแบบการปกครองสมัยอยุธยาตอนต้น

สมเด็จพระเจ้าอู่ทอง - สมเด็จพระเจ้าสามพระยา

การบริหารราชการแผ่นดินส่วนหัวเมือง

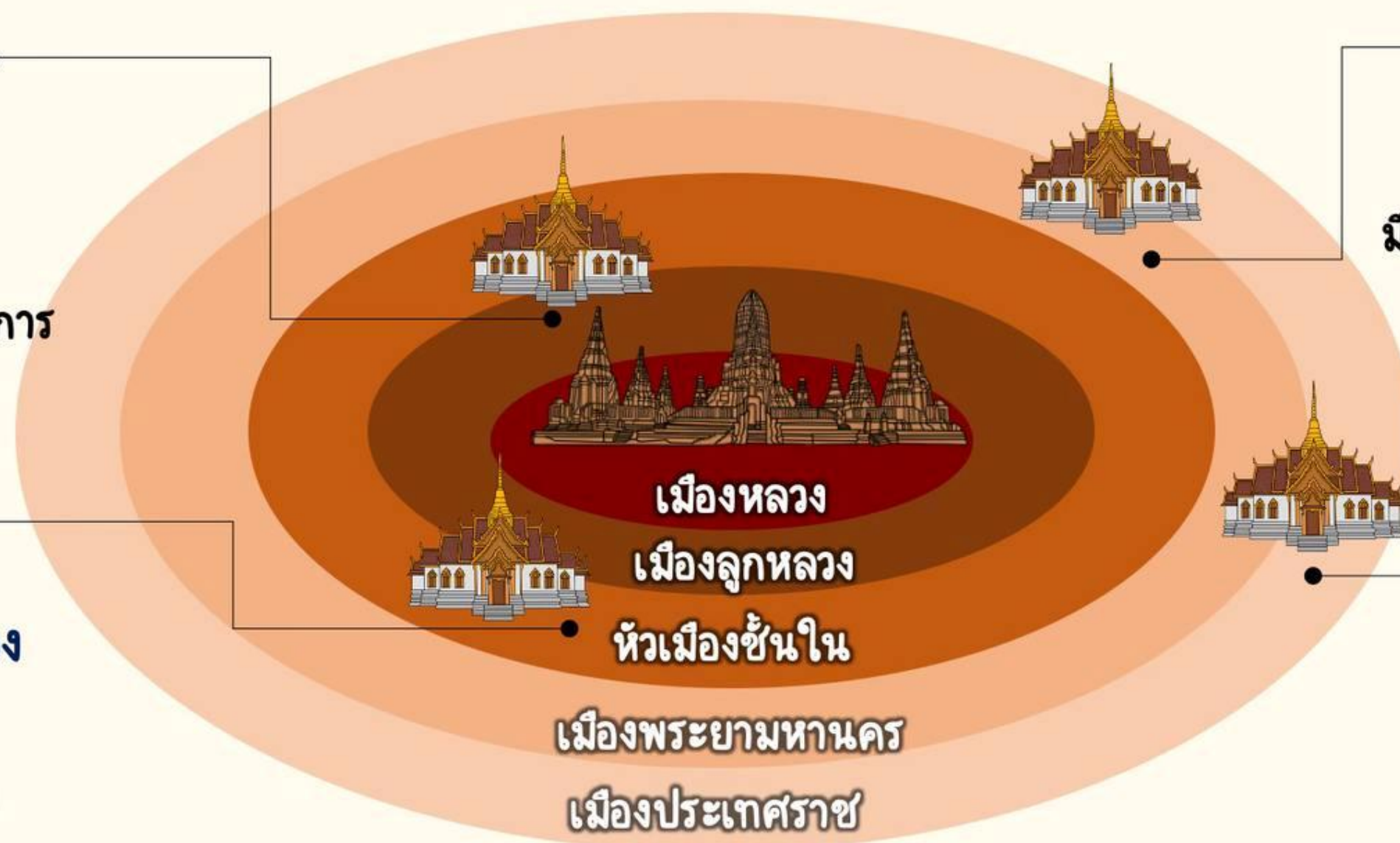
เมืองลูกหลวง

พระโอรสไปปกครอง

เป็นเมืองที่อยู่ใกล้กับเมืองหลวง
ทำหน้าที่เป็นเสมือนเมืองป้อมปราการ
เช่น ลพบุรี สุพรรณบุรี

หัวเมืองชั้นใน

เป็นเมืองที่อยู่ใกล้กับเมืองหลวง
และอยู่ตามเส้นทางคมนาคม
เช่น ปราจีนบุรี ราชบุรี ชัยนาท

เมืองพระยามหานคร

ตั้งอยู่ห่างไกลเมืองหลวง
มีเจ้าเมืองที่เป็นเจ้าเมืองท้องถิ่นปกครอง
เช่น ไชยา สงขลา นครราชสีมา

เมืองประเทศราช

เมืองที่อยู่ห่างไกล
มีอิสระในการปกครองตนเอง
แต่ต้องส่งบรรณาการมาแสดง
ความจงรักภักดีต่อกรุงศรีอยุธยา
เช่น สุโขทัย นครศรีธรรมราช

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของอาณาจักรอยุธยา

1

พัฒนาการด้านการเมืองการปกครอง

การจัดรูปแบบการปกครองสมัยอยุธยาตอนกลาง

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ - สมเด็จพระนารายณ์มหาราช

การบริหารราชการแผ่นดินส่วนกลาง

พระมหากษัตริย์

สมุหพระกลาโหม

“เจ้าพระยามหาเสนาบดี”
บังคับบัญชาฝ่ายทหาร

สมุหนายก

“เจ้าพระยาจักรี”
บังคับบัญชาฝ่ายพลเรือน

ควบคุมดูแลจตุสดมภ์ เปลี่ยนชื่อใหม่

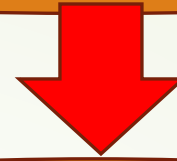
กรมเวียง = กรมนครบาล

กรมวัง = กรมธรรมกรณ์

กรมคลัง = กรมโกษาธิบดี

กรมนา = กรมเกษตรราชการ

สมัยอยุธยา

การปกครองแบบท้าวสมมติ
(Divine Rights)

แยกผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองออกจากกันได้อย่างแท้จริง
ซึ่งเป็นที่มาของระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 4 หน่วย

เวียง

วัง

คลัง

นา

แบ่งการปกครองส่วนกลาง แบบจตุสดมภ์ (แบบขอม)

➡ กษัตริย์ เป็นผู้มีอำนาจสูงสุด

➡ มีเสนาบดี ทั้ง 4 คือ ขุนเมือง คลัง วัง นา

เมือง(เวียง) รักษาความสงบเรียบร้อย การปราบปรามโจรผู้ร้าย

วัง มีหน้าที่เกี่ยวกับราชสำนักและการยุติธรรม
ตัดสินคดีความต่างๆ

คลัง รับผิดชอบด้านคลังมหาสมบัติ การค้า และ
ภาษีต่างๆ

นา รับผิดชอบเกี่ยวเกษตร

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของอาณาจักรอยุธยา

1

พัฒนาการด้านการเมืองการปกครอง

การจัดรูปแบบการปกครองสมัยอยุธยาตอนปลาย

สมเด็จพระเพทราชา - สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ

การปกครองสมัยสมเด็จพระเพทราชา

พระมหากษัตริย์

สมุหนายก

ดูแลด้านทหารและพลเรือน
ในหัวเมืองฝ่ายเหนือ

สมุหพระกลาโหม

ดูแลด้านทหารและพลเรือน
ในหัวเมืองฝ่ายใต้

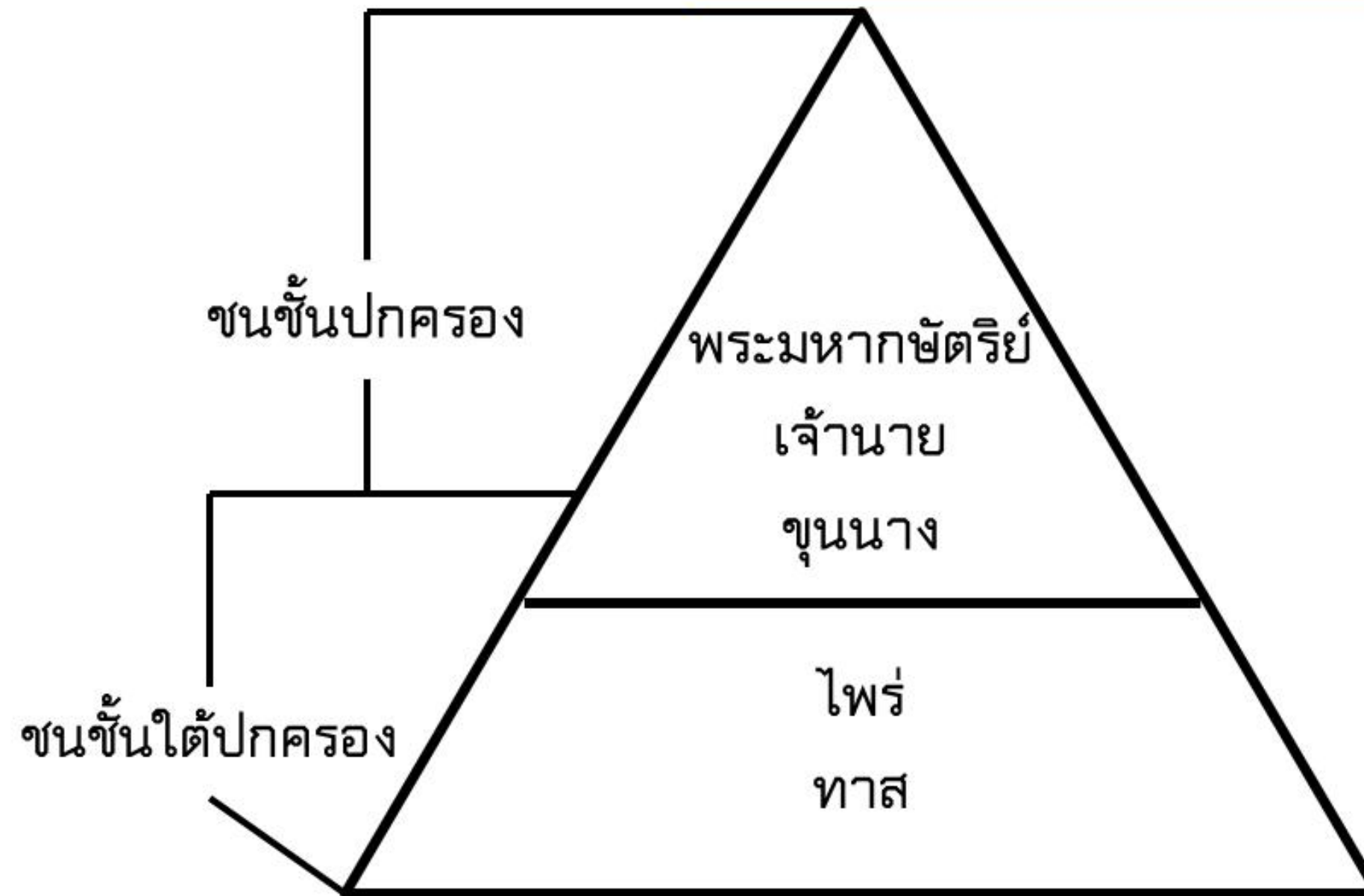

พระยาโกษาธิบดี

ดูแลหัวเมืองชายทะเลตะวันตก
และการค้าขายกับต่างชาติ

การจัดระเบียบสังคมสมัยกรุงศรีอยุธยา

Page : ราชธานีไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา

ด้านกฎหมาย

- มีการเลียนแบบเขมรและมอญ จาการากฐานเดิมของคัมภีร์มโนสารอินเดีย
- ตรากฎหมายมณฑลยี่ราบาลขึ้นครั้งแรก เพื่อกำหนดลำดับฐานันดรศักดิ์ของราชวงศ์ ข้อบังคับในการครอบครองพระราชวัง การจัดราชพิธีต่างๆ
- กฎหมายศักดินา
- การกำหนดสิทธิหน้าที่เจ้านายขุนนางตลอดลงมาถึงไพร่
- กรรมสิทธิ์และอำนาจในการครอบครองที่ดินของบุคคล มากน้อยตามยศศักดิ์
- อำนาจในการครอบครองที่ดินทำกินระบบที่ตั้งขึ้นเพื่อชดเชยระหว่างชนชั้น

กฎหมายตราสามดวงฉบับสมุดไทย

ด้านเศรษฐกิจและสังคม

- เป็นสังคมเกษตรกรรม
- เก็บภาษีจังกอบหรือสุลการ ภาษีสินค้า
- ค้าขายกับ “โปรตุเกส” เป็นชาติแรก โดยทูต Duarte Femandez
- และตามด้วย สเปน อังกฤษ ฮอลันดา ฝรั่งเศส
- แบ่งแยกชนชั้นเป็น กษัตริย์ พระราชวงศ์ ขุนนางระดับสูง
- การเลื่อนฐานะทางสังคมต้องต้องเข้ารับราชการเท่านั้น

ตราพระราชสีห์ประจำตำแหน่ง
สมุหนายก

ตราพระคชสีห์ประจำตำแหน่ง
สมุหพระกลาโหม

ตราบัวแก้วประจำตำแหน่ง
กรมท่าโกษาธิบดี